

afklaring i partiet med udviklingen på arbejdspladserne, kan der nu godt argumenteres for en påfaldende positiv korrelation.

Der er ikke meget egentligt nyt stof i Gravesens afhandling. Han er i denne sammenhæng ikke grundforsker, men benytter den foreliggende empiriske litteratur til at skabe nye perspektiver. Det er lykkedes ganske godt i den foreliggende bog. Tiden må så vise, om det også vil lykkes at vise en fortsat kontinuitet i Socialdemokratiets politik i efterkrigsperioden op til udgangen af 1970'erne.

Mogens Nielsen

Museet for Danmarks Frihedskamp: Registrant for museets dokumentsamling pr. 1. juli 1982 ved JØRGEN BARFOD. København, 1982. 116 s. 50 kr.

Frihedsmuseet har gennem årene oparbejdet en større samling af skriftlige kilder, oprindelig i tilknytning til genstandene, men efterhånden også i form af mere selvstændigt arkivalisk materiale. Samlingen er noget spredt og fragmentarisk, og ikke alt er lige væsentligt. Men særlig interesse samler de mange personlige beretninger fra modstandskampen. Registranten, udsendt i anledning af museets 25 års jubilæum, er derfor en meget velkommen gave til brugerne.

Hans Kirchhoff

BERTIL LUNDEVIK: Solidaritet och partitaktik. Den svenska arbetarrörelsen och spanska inbördeskriget 1936–39. Studia Historica Upsaliensia 114. Uppsala, 1980. 215 s.

Bertil Lundvik har med denne doktorafhandling udfyldt et hul i forskningen om Skandinavien reaktion på Den Spanske Borgerkrig, 1936–39. Undersøgelsen er et led i et forskningsprojekt om det svenske klassesamfunds funktioner, folkebevægelserne, ved Uppsalas universitet. Det er derfor et hovedproblem for forfatteren at finde ud af solidaritetens forankring i folket.

Temaet om Den Spanske Borgerkrig er velvalgt, for i nyere tid har denne krig mere end andre virket stærkt ind på opinionsdannelsen i lande, der lå begivenhederne geografisk fjernt. Datidens intense magtpolitiske og især ideologiske polarisering er en forklaring herpå. Krigen i Spanien blev af begge parter hurtigt ideologiseret og greb derved ind i alle de samfund, hvor kommunisme, demokrati og fascisme hørte til dagens hidsigt diskuterede emner.

Forfatteren har haft et bredt kildemateriale til sin rådighed, både pressen, de svenske hjælpekomiteers arkiver (dog især i Stockholm og Göteborg) og det svenske udenrigsministeriums arkiv, dog vedrørende det svenske politi kun i form af besvarede spørgsmål. Forfatteren har begrænset sig til at undersøge arbejderbevægelsens bidrag og nævner kun sporadisk den borgerlige presses opfattelse. Årsagen er, at bidragene helt overvejende kom fra arbejderbevægelsen, omend inddragelsen af de borgerliges synspunkter kunne have rejst interessante spørgsmål. Forfatterens anden hovedbegrænsning er, at han holder sig til en undersøgelse af aktørernes normholdninger, dvs. han afstår fra de interessante vurderinger, der kunne fremkomme, hvis de svenske holdninger blev konfronteret med de faktiske forhold i Spanien. Derved går forfatteren glip af en væsentlig dimension. Forfatteren holder sig således meget inden for den svenske ramme. Den grundige behandling af de svenske forhold indbyder til visse sammenligninger med de danske forhold.

Undersøgelsen viser klart, at de svenske og de danske socialdemokrater stod i samme, ubehagelige dilemma: de havde begge regeringsansvar, og måtte således både tænke på

partiets og stats interesser. Dette førte til, at begivenhederne i Spanien fra 1936 kom højst ubelejligt, for neutralitet og ikke-indblanding var de to staters primære interesse. Begge partier var medlemmer af II Internationale, med tradition for solidaritet. Konflikten mellem ideologi og statsinteresse blev i begge lande løst til fordel for statsinteressen. Dette overlod i begge lande scenen, især i medierne, til kommunisterne.

I Sverige var situationen dog lidt anderledes end i Danmark, idet der fandtes en svensk syndikalistisk bevægelse, der sympatiserede med de i Spanien stærke og talrige anarkister, og som indsamlede mange penge til dem. Yderligere var der i Sverige et lille Socialistisk Parti, der sympatiserede med det spanske POUM, der af de spanske kommunister blev anset for at være et trotskistisk parti og dermed en dødsfjende. Forfatteren påviser, at det svenske kommunistparti (SKP) greb Spanien-sagen til at fremme egne interesser. Ved brede appeller søgte SKP, og ifølge forfatteren med et vist held, at nå de socialdemokratiske masser ved at gå aktivt ind i det humanitære hjælpearbejde. Det ses også, at Spanienhjælpen i Sverige relativt indsamlede mange flere penge end i Danmark, at det organisatoriske arbejde var mere samlet, og at f.eks. socialdemokrater og kommunister samarbejdede i lokalkomiteerne, selv om det svenske socialdemokrati, ligesom det danske, afviste alle frierier om en enhedsfront. Forfatteren gennemgår nøje de forskellige former for aktioner til fordel for den spanske regering – det være sig afholdelse af møder, demonstrationer, filmforevisninger, indsamlinger, mærkatsalg, nyhedsformidling om Spanien og problemet om de svenske Spanienfrivillige. De fleste penge kom dog fra fagforeningerne, ikke fra enkeltbidrag.

Det ses klart af fremstillingen af den større svenske aktivitet til fordel for den spanske regering også medførte en større kommunistisk indflydelse end i Danmark. SKP var en afdeling af Komintern, og bedre grobund for Spaniensagen i Sverige førte derfor til større Kominternvirke dér. Det ses også i rekrutteringen af de svenske frivillige. Forfatteren har interessante iagttagelser herom, også for danske forhold. Han har som tillæg en liste over de 501 navngivne svenske frivillige. Ofte bevæger forfatteren sig på et spinkelt kildegrundlag, hvilket han selv fremhæver. Det gælder ikke mindst de centrale spørgsmål om antal svenske frivillige, deres motiver, beskæftigelser, varighed af ophold m.v. Det skal anføres, at forfatteren (s. 135) ikke finder noget belæg for Leo Karis antal af danske frivillige på 550 (De Danske Spaniensfrivillige. 1952), men højest for 377 danske ifølge kopi af dansk politirapport i svensk materiale, heraf endog 100 politiske flygtninge. De svenske frivillige kom, som øvrige landes frivillige (se f.eks. Andreu Castells: Las brigadas internacionales de la guerra de España. Barcelona, 1973) næsten udelukkende fra arbejderklassen, mange tilmed arbejdsløse. Forfatteren mener, at rekrutteringen foregik via Komintern. Såvel dette som en række forhold ved de svenske frivilliges oplevelser bekræfter det ret ensartede mønster for de europæiske frivillige, således som det senest er fremstillet hos R. Dan Richardson (Comintern Army. The International Brigades and the Spanish Civil War. The University Press of Kentucky, 1982), hvor der imidlertid så godt som intet står om skandinaviske forhold. Det svenske politi søgte tidligt at følge med i de frivilliges afrejse, men havde ikke let ved at konstatere den. De svenske frivillige led procentvis meget store tab, men delte også her lod med de øvrige nationers frivillige. At deltage i De Internationale Brigader var en hurtig måde at dø ung på. Ca 50% af de svenske frivillige var kommunister. SKP fik prestige ved denne aktive indsats i Spanien, men altså også store tab.

Forfatteren viser, at SKP's gevinster i Sveriges politiske liv via Spanien-sagen var meget kortvarige, for Hitler-Stalin pagten august 1939 satte det meste af sympatien for SKP over styr. Og det svenske socialdemokrati (SAP) benyttede hurtigt lejligheden til at trække sig ud af fælleskomiteerne. Den interne svenske strid mellem SAP og SKP blev således let vundet af SAP, og det på trods af at regeringsansvaret pålagde de svenske socialdemokratiske ledere større forsigtighed i deres udtalelser end f.eks. Labour, der ikke var plaget af

regeringsansvar. Selv om det svenske LO i de sidste år, presset af II Internationale, viste sig kritisk i voksende grad over for socialdemokratiske regeringsmedlemmers Spanienpolitik, så havde heller ikke LO noget alternativ til den neutrale kurs, til ikke-indblandingspolitikken, så længe England-Frankrig intet ville gøre. I modsætning til de uansvarlige SAC (anarkister) og til SKP gik heller ikke det svenske LO ind for svenske særaktioner, f.eks. våbenhjælp. Og her er vi ved sagens kerne. Det, den spanske regering behøvede, nemlig våben, var der ingen ansvarlige i Skandinavien, der ville give den ret til at købe. Penge og mandskab havde den spanske regering det meste af krigen nok af, men ikke-indblandingspolitikken forhindrede legalt køb af våben. Den humanitære hjælp fungerede således som en måde at dulme egen slet samvittighed på. På denne måde kunne de mange ord om solidaritet få noget indhold. I modsætning til Danmark modtog Sverige ingen spanske børn.

Dette grundige værk om den svenske arbejderbevægelse og Spaniensagen rydder op i flere myter, der med så stor flid er blevet spundet af deltagerne i datidens ideologiske strid. Vurderingen af SKP og SAP og især af den svenske regerings holdning ville givet have vundet i perspektiv, hvis den internationale litteratur om, hvad der foregik i Spanien var blevet konfronteret med ledende socialdemokraters syn. Det nævnes f.eks. s. 160, at nok var statsminister Per Albin Hansson sympatisk indstillet over for den lovlige spanske regering, men han var ikke ukritisk. Han så med stærk mistillid på den stærke sovjetiske indflydelse i regeringens Spanien. Dette forhold kunne kun bestyrke den slutning, som også de storpolitiske forhold tilsagde, nemlig at Sverige ikke skulle blande sig i spanske forhold.

Kay Lundgreen-Nielsen

SIGMUND SKARD: *Mennesket Halvdan Koht*. Oslo, Det Norske Samlaget, 1982. 275 s. III.

Halvdan Koht, der døde i 1965 i en alder af 92 år, står for mange som et renessancemenneske. Som historiker var han vidtfavnende og produktiv, og som politiker og udenrigsminister kom han som ingen anden i brændpunktet ved begivenhederne i foråret 1940. Ved adskillige lejligheder har han selv indgående gjort rede for sin faglige og sin politiske karriere, og ikke mindst den sidste har været genstand for lidenskabelig debat.

Kohts ydre tilværelse ligger således i dagklart lys, men som sin historiker- og udenrigsministerkollega P. Munch var han ikke nem at komme ind på livet af. Han brød sig slet ikke om at blive »psykologiseret«, og her finder den foreliggende bog sin berettigelse. Forf. planlagde først hvad han med en lidt upræcis sprogbrug kalder en »psykologisk skitsc, men nåede snart frem til, at Kohts karakter også måtte følges i sin udformning i følelse og tanke gennem de konkrete udfordringer, selvvalgte og pålagte, han kom til at stå over for i livet. Formålet med bogen blev at skabe, hvad forf. kalder »et organisk hele« i Kohts liv fra vugge til grav med hovedvægten på hans menneskelige udvikling, og i praksis er anvendt den traditionelle historiske biografiske metode, byggende på indfølelse og menneskeforståelse snarere end på den moderne psykologis resultater.

Sigmund Skard har haft glimrende forudsætninger for at løse denne opgave. Som svigersøn til Halvdan Koht har han kendt denne i næsten to menneskealdre, og de har så at sige boet under samme tag, først i USA og herefter i Norge, siden 1941 hvor Koht i dyb fysisk og følelsesmæssig krise havde trukket sig tilbage som udenrigsminister. Det skjules ikke, at samlivet ikke har været problemløst, men heller ikke at Skard-familien omfattede Koht med hvad forf. med et rammende udtryk kalder for »afklaret kærlighed«. Hertil kommer at svigerfar og svigersøn synes at have set grundlæggende ens på Norges økonomiske og sociale udvikling, hvor den nationale samhørighed og sprogstriden, kampen for landsmålet, står i centrum. Endelig skal nævnes, at forf. har haft et enestående kildemateriale til Kohts offentlige og (ikke mindre stormfulde) private liv til sin rådighed.